

Adaptacja kwestionariusza LittleEARS do języka polskiego

Adaptation of the LittleEARS Questionnaire into Polish

Anita Obrycka¹, Anna Piotrowska¹, Artur Lorens¹, Agnieszka Pankowska¹,
Jose-Luis Padilla², Henryk Skarżyński¹

¹ Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu, Światowe Centrum Słuchu, Kajetany

² Uniwersytet w Grenadzie, Grenada, Hiszpania

Adres autora: Anita Obrycka, Światowe Centrum Słuchu, Zakład Implantów i Percepcji Słuchowej,
ul. Mokra 17, Kajetany, 05-830 Nadarzyn, e-mail: a.obrycka@ifps.org.pl

Streszczenie

Wstęp: Kwestionariusz LittleEARS przeznaczony jest do oceny rozwoju słuchowego dzieci w wieku od 0 do 24 miesięcy. Zawiera 35 pytań, uporządkowanych zgodnie z kolejnymi fazami rozwoju słuchowego dziecka, odnoszących się do zaobserwowanych przez rodziców zachowań słuchowych w sytuacjach codziennych.

Cel: Celem niniejszej pracy jest przedstawienie etapów adaptacji angielskiej wersji kwestionariusza LittleEARS do języka polskiego.

Metoda: W procesie adaptacji wykorzystano rekomendowaną przez Międzynarodową Komisję ds. Testów procedurę tłumaczenia zwrotnego, pozwalającą na zminimalizowanie błędów wynikających z przekładu. W proces tłumaczenia zaangażowany był profesjonalny tłumacz, specjalista z dziedziny konstruowania i adaptacji testów, logopeda i inżynier kliniczny. W celu ewaluacji dokonanego tłumaczenia posłużono się oceną ekspertów.

Wyniki: Rezultatem podjętych prac jest polska wersja językowa kwestionariusza LittleEARS, która zostanie poddana walidacji w celu weryfikacji przydatności kwestionariusza do zastosowań w praktyce klinicznej.

Wnioski: Przeprowadzenie adaptacji kwestionariusza LittleEARS zgodnie z wytycznymi Międzynarodowej Komisji ds. Testów pozwoliło na wyeliminowanie wielu poważnych błędów powstałych na etapie tłumaczenia. Wyniki ocen ekspertów dostarczyły dowodów potwierdzających zgodność wersji oryginalnej i docelowej.

Słowa kluczowe: kwestionariusz • diagnostyka audiologiczna • niedosłuch • małe dziecko

Abstract

Introduction: The LittleEARS is a parent questionnaire designed to assess the auditory behavior of children aged 2 and younger. The questionnaire consists of 35 questions arranged in the order of successive auditory developmental stages, with regard to the parents' observations of the auditory behaviour in everyday situations.

Aim: The study presents the adaptation process of the English version of LittleEARS questionnaire into Polish.

Method: For LittleEARS adaptation process we choose the back translation design as the most recommended to minimize the errors arising from translation. The translation was carried out by the team consisting of professional translator, a researcher with expertise in the adaptation of questionnaires, speech therapists and audiologist. To evaluate translated version the expert assessment was performed.

Results: A Polish version of the LittleEARS questionnaire was created. It will be validated in terms of the usefulness of the questionnaire in clinical application.

Conclusions: Adapting the LittleEARS questionnaire accordingly to the International Committee of Tests allowed the elimination of many major mistakes created during the translation. The results of the expertise indicated that the Polish version is in compliance with the original – English version.

Key words: questionnaire • hearing loss • audiological diagnosis • infants

Wstęp

Wczesne wykrycie wady słuchu u dziecka oraz zastosowanie odpowiedniej metody leczenia mają decydujące znaczenie dla osiągnięcia optymalnego poziomu rozwoju słuchowego oraz mowy [1]. Przyjmuje się, że kluczowy w procesie nabywania i rozwoju języka okres plastyczności mózgu przypada na pierwsze lata życia dziecka, a jego prawidłowy przebieg jest niezbędny dla rozwoju mowy. Zgodnie z rekomendacjami Europejskiej Federacji Towarzystw Audiologicznych (EFAS) i Amerykańskiej Akademii Audiologii (AAA) diagnostyka niedosłuchu powinna być zakończona przed ukończeniem przez dziecko trzeciego miesiąca życia. Do miesiąca po zakończeniu diagnozy dziecko powinno zostać zaopatrzone w aparaty słuchowe, a w przypadku niewystarczających korzyści z aparatów słuchowych w wieku 12 miesięcy przygotowane do wszczęcia implantu ślimakowego [1]. Konieczność postawienia u dzieci wczesnej diagnozy i rozpoczęcia w optymalnym czasie właściwej terapii i rehabilitacji rodzi potrzebę stworzenia nowych narzędzi umożliwiających ocenę rozwoju w sferze słuchowej i komunikacyjnej już na etapie niemowlęcym. Narzędzia takie stanowią istotne uzupełnienie wyników pomiarów obiektywnych i badań behawioralnych, zgodnie z zasadą „cross-check” [2]. Mogą one być również wykorzystywane do oceny korzyści płynących z zastosowanych metod leczniczo-rehabilitacyjnych, jak również do monitorowania zmian, które dokonują się na poszczególnych etapach rozwoju dziecka z wadą słuchu. Efektywnymi narzędziami wykorzystywanymi do oceny stopnia rozwoju słuchowego dziecka mogą być kwestionariusze dla rodziców. Liczne badania potwierdzają, że takie kwestionariusze mogą dostarczyć rzetelnych informacji o rozwoju dziecka [3,4]. Jednakże znaczenie kliniczne mają jedynie te kwestionariusze, których trafność została oszacowana w procesie walidacji i które mają znane i określone właściwości psychometryczne [5]. Użycie źle przygotowanego narzędzia może prowadzić do błędnych wyników, a co za tym idzie – do błędnego wnioskowania o stopniu rozwoju słuchowego dziecka.

Propagowaniem efektywnego stosowania testów i kwestionariuszy na arenie międzynarodowej zajmuje się powstała w 1978 r. Międzynarodowa Komisja ds. Testów (International Test Commission – ITC). ITC jest towarzystwem naukowym zrzeszającym komisje ds. testów z różnych krajów, towarzystwa psychologiczne, wydawców i dystrybutorów testów. Prace prowadzone przez ITC propagują dobrą praktykę w zakresie tworzenia nowych testów i adaptacji istniejących do stosowania w różnych kulturach i językach w celu zapewnienia jednolitej, wysokiej jakości wyników badań z użyciem testów. ITC systematycznie opracowuje kolejne wytyczne upowszechniające zasady dobrej praktyki w dziedzinie stosowania testów i kwestionariuszy; między innymi wytyczne dotyczące adaptacji testów.

Obecnie na świecie w praktyce klinicznej wykorzystuje się kilka kwestionariuszy pozwalających ocenić rozwój słuchowy dzieci przed ukończeniem drugiego roku życia. Należą do nich m.in.: IT-MAIS (*Infant-Toddler Meaningful Auditory Integration Scale*) [6], PEACH (*Parent's Evaluation of Aural/Oral Performance of Children*) [7], ELF (*Early Listening Function*) [8], FAPI (*Functional Auditory Performance Indicators*) [9] oraz kwestionariusz LittLEARS

[10]. Spośród wyżej wymienionych jedynym zwalidowanym kwestionariuszem, którego właściwości psychometryczne zostały opublikowane, jest kwestionariusz do oceny rozwoju słuchowego – LittLEARS [10]. W Polsce nie dysponujemy obecnie żadnym zwalidowanym kwestionariuszem do oceny rozwoju słuchowego małego dziecka. Aby kwestionariusz LittLEARS mógł być dostępny w Polsce do celów naukowych i klinicznych, musi w pierwszej kolejności zostać poddany procesowi adaptacji zgodnie z wytycznymi Międzynarodowej Komisji ds. Testów [11].

Cel

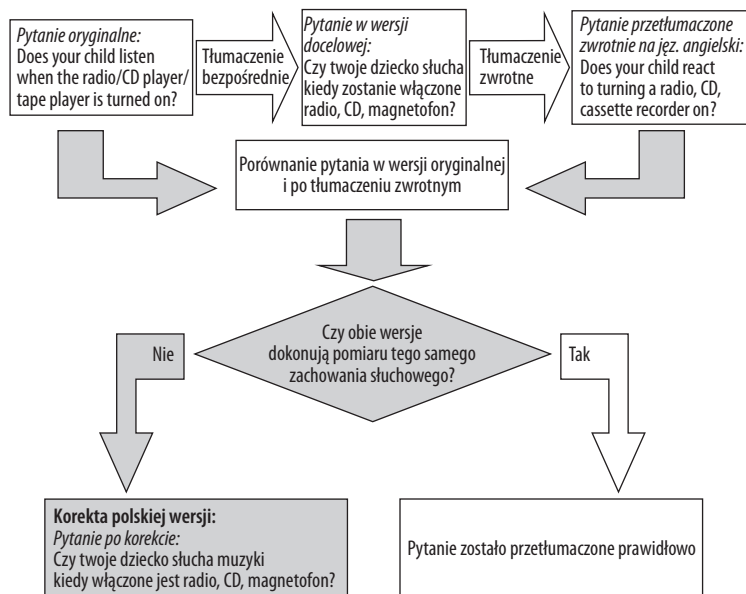
Celem pracy jest przedstawienie procesu adaptacji kwestionariusza LittLEARS do języka polskiego.

Metoda

Kwestionariusz LittLEARS

Adaptacji do języka polskiego poddany został kwestionariusz służący ocenie rozwoju słuchowego małego dziecka – LittLEARS. Spośród wyżej przedstawionych jest jedynym kwestionariuszem o opublikowanych właściwościach psychometrycznych, prostym w użyciu i interpretacji wyników, dostępnym w chwili obecnej w 26 wersjach językowych. Kwestionariusz LittLEARS służy do oceny rozwoju słuchowego dzieci w wieku od 0 do 24 miesięcy. Odzwierciedla najistotniejsze fazy rozwoju słuchowego dziecka w przedślowym okresie rozwoju mowy. Zawiera 35 pytań, na które rodzice odpowiadają, wybierając jedną z dwóch odpowiedzi: „Tak” lub „Nie”. Pytania uporządkowane są zgodnie z fazami rozwoju słuchowego dziecka. Część pytań została uzupełniona przykładami. Łączny wynik badania jest sumą wszystkich odpowiedzi „Tak” w kwestionariuszu. Uzyskany przez dziecko wynik porównywany jest do dwóch wartości: oczekiwanej i minimalnej, odpowiednich dla wieku badanego dziecka. Osiągnięcie przez dziecko wyniku zbliżonego do wartości oczekiwanej oznacza osiągnięcie poziomu rozwoju słuchowego odpowiedniego dla danego wieku. Wartość minimalna wskazuje na minimalny poziom rozwoju słuchowego, jaki powinno osiągnąć dziecko. Wartości minimalne są dolną granicą 95% przedziału ufności z próby objętej walidacją (218 dzieci słyszących) i oznaczają, że wartości poniżej tej granicy są mało prawdopodobne (<5%) w danej grupie wiekowej. Osiągnięcie łącznego wyniku poniżej wartości minimalnej może wskazywać na nieprawidłowy rozwój słuchowy. W takim wypadku konieczne jest powtórzenie testu, najlepiej pod kontrolą logopedy. Jeśli wynik poniżej wartości minimalnej zostanie potwierdzony, dziecko powinno zostać skierowane do dalszej diagnostyki audiologicznej.

Walidacja wersji oryginalnej kwestionariusza LittLEARS przeprowadzona została przez Weichbold i wsp. (2005) na grupie 218 dzieci o słuchu prawidłowym [10]. Ocenie poddana została korelacja uzyskanego wyniku z wiekiem dziecka. Uzyskana dodatnia korelacja, wynosząca $r=0,91$, wskazuje na bardzo wysoką zależność liczby uzyskanych odpowiedzi „Tak” i wieku dziecka (im starsze dziecko, tym bardziej prawdopodobne jest uzyskanie większej liczby punktów). Współczynnik trudności poszczególnych pytań kwestionariusza rośnie wraz z numerem pytania, co oznacza, że pytania uszeregowane są zgodnie z następującymi po

Rycina 1. Procedura tłumaczenia zwrotnego na przykładzie jednego z pytań kwestionariusza LittleEARS

Figure 1. Reverse translation process on the example of one of the LittleEARS questions

sobie fazami rozwoju słuchowego dziecka. Wyniki te świadczą o wysokiej trafności testu. Innym ważnym parametrem określającym jakość kwestionariusza jest jego rzetelność. Rzetelność pozwala na ocenę, jak dokładnie mierzona jest dana zmienna. W badaniach walidacyjnych wersji oryginalnej rzetelność zbadana została z wykorzystaniem metody połówkowej (*split-half*) oraz kryterium lambda Guttmana (γ). Dla danych walidacyjnych kwestionariusza lambda Guttmana $\gamma=0,93$, zatem dokładność predykcji kwestionariusza LittleEARS może być uznana za bardzo wysoką. Wynik uzyskany w teście połówkowym (*split-half*) $r=0,88$ wskazuje również na dużą dokładność pomiarową kwestionariusza. Ponadto autorzy dokonali oceny jednorodności kwestionariusza poprzez wyznaczenie współczynnika alfa Cronbacha (α), który wyniósł $\alpha=0,96$. Oznacza to, że kwestionariusz LittleEARS dokonuje niemal wyłącznie oceny rozwoju słuchowego. Wyniki walidacji wersji oryginalnej, przeprowadzonej przez Weichbold i wsp. (2005), dowodzą, że kwestionariusz LittleEARS jest narzędziem o wysokiej trafności i rzetelności pomiarowej [10].

Procedura adaptacji kwestionariusza LittleEARS do języka polskiego

Adaptacja testu jest procesem wieloetapowym. Na etapie wstępnym należy podjąć decyzję, czy dany test może mierzyć ten sam konstrukt teoretyczny w różnych językach i kulturach. Następnie dokonuje się wyboru metody tłumaczenia, po czym przeprowadza się właściwą adaptację językową, a następnie ocenę równoważności z testem oryginalnym [12]. Tłumaczenie testu jest jednym z elementów procesu adaptacji. Zadaniem tłumaczy jest znalezienie odpowiednich pojęć, słów i wyrażeń, które nie zmieniają kulturowego, psychologicznego i językowego znaczenia testu. Zadanie to wykracza poza przygotowanie jedynie literalnego tłumaczenia poszczególnych pytań [13,14]. Proces adaptacji nie może jednakże zakończyć się na tym etapie, trzeba dysponować dowodami na równoważność struktur obu testów, w przeciwnym razie interpretacja wyników może prowadzić do błędnych wniosków [15,16].

Adaptację kwestionariusza LittleEARS przeprowadzono w Instytucie Fizjologii i Patologii Słuchu we współpracy z Wydziałem Psychologii Uniwersytetu w Grenadzie. Praca wykonana została w ramach grantu europejskiego „HearingTreat” [17]. Zadanie dotyczyło adaptacji angielskiej wersji kwestionariusza do języka polskiego [18]. W fazie tłumaczenia wykorzystano technikę tłumaczenia zwrotnego, najczęściej stosowaną w procesie adaptacji testów i rekomendowaną przez Międzynarodową Komisję ds. Testów (ITC) [12]. Zgodnie z zalecaną procedurą, jedna bądź kilka grup tłumaczy opracowuje test w języku docelowym, następnie inna grupa dokonuje ponownego tłumaczenia z języka docelowego na język oryginalny. Wersja przetłumaczona ponownie na język oryginalny porównywana jest z wersją oryginalną i oceniana jest równoważność obu wersji [19]. W procesie adaptacji kwestionariusza LittleEARS do języka polskiego do niezależnego tłumaczenia wybrano dwie osoby – logopedę i inżyniera klinicznego – z bardzo dobrą znajomością obu języków (angielski, polski) oraz długoletnim doświadczeniem w pracy z dziećmi z wadami słuchu. Po analizie przygotowanych przez tłumaczy wersji roboczych, dokonanej przez zespół ekspercki w składzie: specjalista w dziedzinie konstrukcji i adaptacji testów, logopeda, inżynier kliniczny, powstała pierwsza wersja kwestionariusza w języku polskim.

Na tym etapie tłumaczenia w 14 z 35 pytań stwierdzono potencjalne problemy z ich adaptacją do języka polskiego. Problemy te wynikały przede wszystkim z braku polskiego odpowiednika dla niektórych angielskich zwrotów oraz ze zbyt formalnej i/lub zbyt naukowej formy pytań po przetłumaczeniu. Grupa ekspercka podjęła stosowne działania zgodnie z wytycznymi ITC, mające na celu rozwiązanie zaistniałych problemów.

Pierwsza wersja kwestionariusza w języku polskim została następnie przekazana niezależnemu tłumaczowi do tłumaczenia zwrotnego na język angielski (oryginalny). Porównanie dwóch wersji angielskich – oryginalnej

Tabela 1. Zmiany wprowadzone w polskiej wersji kwestionariusza LittleEARS po porównaniu wersji angielskiej oryginalnej i przetłumaczonej zwrotnie
Table 1. Changes made in the Polish version of the LittleEARS questionnaire after comparison of the original and translated-back English version

Nr pytania	Oryginalna wersja angielska	Przetłumaczona polska wersja	Wersja angielska po tłumaczeniu zwrotnym	Skorygowana po tłumaczeniu zwrotnym polska wersja
4	Is your child interested in toys producing sounds or music?	Czy twoje dziecko jest zainteresowane zabawkami grającymi, wydającymi dźwięki?	Does your child like playing toys or giving sounds?	Czy twoje dziecko interesuje się zabawkami grającymi lub wydającymi dźwięki?
6	Does your child listen when the radio/CD player/tape player is turned on?	Czy twoje dziecko słucha kiedy zostanie włączone radio, CD, magnetofon?	Does your child react to turning a radio, CD, cassette recorder on?	Czy twoje dziecko słucha muzyki kiedy włączone jest radio, CD, magnetofon?
12	Does your child react to his/her name?	Czy twoje dziecko reaguje na swoje imię?	Does your child react on his / her name?	Czy twoje dziecko reaguje na swoje imię?
13	Does your child look for sound sources located above or below?	Czy twoje dziecko poszukuje dźwięków zlokalizowanych nad nim lub pod nim?	Does your child look for sound sources localized on the bottom or on the top?	Czy twoje dziecko szuka źródeł dźwięków zlokalizowanych u góry lub na dole?
19	Does your child respond to "No" by typically interrupting his/her current activity?	Czy twoje dziecko reaguje na „Nie” zaprzestając swojej dotychczasowej aktywności?	Does your child react to "No" giving up a previous activity?	Czy twoje dziecko reaguje na „Nie” przerywając swoją dotychczasową aktywność?
22	Does your child follow simple commands?	Czy twoje dziecko rozumie proste polecenia?	Does your child understand simple orders?	Czy twoje dziecko rozumie proste polecenia?
27	Does your child know that certain sound go with certain animals?	Czy twoje dziecko wie, że dane dźwięki pochodzą od danego zwierzęcia?	Does your child know that particular sounds come from particular animal?	Czy twoje dziecko wie, że dane dźwięki pasują do danego zwierzęcia?
31	Does your child try to sing along when hearing a song?	Czy twoje dziecko próbuje śpiewać, słysząc piosenkę?	Does your child try to sing together when hearing a song?	Czy twoje dziecko próbuje śpiewać razem z muzyką?
33	Does your child like being read to?	Czy twoje dziecko lubi kiedy mu czytasz?	Does your child like when you read something for him/her?	Czy twoje dziecko lubi kiedy ktoś mu czyta?
34	Does your child follow complex commands?	Czy twoje dziecko rozumie złożone polecenia?	Does your child understand complicated orders?	Czy twoje dziecko rozumie złożone polecenia?
35	Does your child try to sing with familiar songs?	Czy twoje dziecko próbuje śpiewać znane piosenki?	Does your child try to sing widely-known songs?	Czy twoje dziecko próbuje śpiewać znane mu piosenki?

Pytanie nr 3	Zachowanie słuchowe	Odpowiedź		Przykład			
English	When somebody is speaking, does your child turn his/her head towards the speaker?	Yes	No				
J. polski	Gdy ktoś mówi, czy twoje dziecko odwraca głowę w kierunku tej osoby?	Tak	Nie				
Ocena	tłumaczenie nieadekwatne	1	2	3	4	5	w pełni adekwatne
	Ocena 3 lub niższa: a) Wynotuj źle przetłumaczone słowo lub wyrażenie: b) oraz zapisz swoje sugestie:						

Rycina 2. Ocena zgodności wersji oryginalnej i wersji polskiej na przykładzie pytania nr 3 kwestionariusza LittleEARS

Figure 2. Conformity assessment of the original version of the questionnaire with Polish translation on the example of question number 3

Tabela 2. Wyniki oceny ekspertów dla poszczególnych pytań kwestionariusza, statystyka opisowa
Table 2. Expert evaluation results for each survey question, descriptive statistics

Zmienna	Statystyka opisowa							
	N ważnych	Średnia	Mediana	Minimum	Maximum	Percentyl 25,00000	Percentyl 75,00000	SD
PYT. 1	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 2	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 3	5	4,800000	5,000000	4,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,447214
PYT. 4	5	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,000000
PYT. 5	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 6	5	3,400000	3,000000	2,000000	5,000000	3,000000	4,000000	1,140175
PYT. 7	5	4,600000	5,000000	4,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,547723
PYT. 8	5	4,800000	5,000000	4,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,447214
PYT. 9	5	4,600000	5,000000	3,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,894427
PYT. 10	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 11	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 12	5	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,000000
PYT. 13	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 14	5	4,000000	4,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,000000
PYT. 15	5	4,200000	4,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,836660
PYT. 16	5	4,000000	4,000000	3,000000	5,000000	4,000000	4,000000	0,707107
PYT. 17	5	4,200000	5,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,095445
PYT. 18	5	4,200000	5,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,095445
PYT. 19	5	4,200000	4,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,836660
PYT. 20	5	3,800000	3,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,095445
PYT. 21	5	4,200000	5,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,095445
PYT. 22	5	4,800000	5,000000	4,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,447214
PYT. 23	5	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,000000
PYT. 24	5	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,000000
PYT. 25	5	4,600000	5,000000	3,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,894427
PYT. 26	5	4,200000	5,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,095445
PYT. 27	5	4,000000	4,000000	3,000000	5,000000	3,000000	5,000000	1,000000
PYT. 28	5	4,600000	5,000000	3,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,894427
PYT. 29	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 30	5	4,400000	5,000000	3,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,894427
PYT. 31	5	4,000000	4,000000	3,000000	5,000000	4,000000	4,000000	0,707107
PYT. 32	5	4,600000	5,000000	4,000000	5,000000	4,000000	5,000000	0,547723
PYT. 33	5	4,600000	5,000000	3,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,894427
PYT. 34	5	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,000000
PYT. 35	5	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	5,000000	0,000000

i przetłumaczonej zwrotnie – pozwoliło na weryfikację pierwszej wersji kwestionariusza w języku polskim. Na podstawie tej analizy 11 pytań poddano ponownej dyskusji, dokonano zmian w 9 pytaniach. Zmiany te dotyczyły użycia potocznych form niektórych wyrazów (np. zamiast słowa „zaprzestać” zdecydowano się użyć słowa „przerwać”) oraz składni wybranych pytań, jak też tłumaczenia zwrotów bezpośrednio nieprzetłumaczalnych np. „to sing along”. W ten sposób powstała druga wersja kwestionariusza w języku polskim. Procedurę tłumaczenia zwrotnego przedstawiono na rycinie 1, natomiast zmiany wprowadzone w polskiej wersji kwestionariusza po porównaniu wersji angielskiej oryginalnej i przetłumaczonej zwrotnie w tabeli 1.

Ocena tłumaczenia

Analizy drugiej wersji kwestionariusza w języku polskim dokonano z wykorzystaniem metody oceny grupy ekspertów w składzie: psycholog, pedagog, logopeda i dwóch inżynierów klinicznych. Ich zadaniem była ocena zgodności każdego pytania w wersji oryginalnej z odpowiednim pytaniem kwestionariusza w drugiej wersji polskiej, tj. ocena, czy oba pytania mierzą to samo zachowanie słuchowe dziecka.

Zgodność była oceniana w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że polskie tłumaczenie jest „nieadekwatne”, a 5 – „w pełni adekwatne” (rycina 2). W sytuacji oceny 3 lub niższej eksperci zobowiązani byli do przedstawienia propozycji alternatywnej.

Wyniki

Na podstawie wyników analizy statystycznej ocen ekspertów (tabela 2) wyodrębniono dwa pytania (nr 6 i 20), których mediana oceny była najniższa $M_e=3$, oraz sześć pytań (nr 14, 15, 16, 19, 27, 31), dla których $M_e=4$. Tłumaczenie pozostałych pytań eksperci ocenili jako w pełni adekwatne, jednak do pytań nr 2, 5, 9, 11, 18 z tej grupy zgłosili

Piśmiennictwo:

1. American Academy of Pediatrics, Joint Committee on Infant Hearing. Year 2007 position statement: principles and guidelines for early hearing detection and intervention programs. *Pediatrics*, 2007; 120(4): 898–921.
2. Jerger JF, Hayes D. The cross-check principle in pediatric audiometry. *Arch Otolaryngol*, 1976; 102: 614–20.
3. Hoey H, McGee HM, Fitzgerald M, Mortensen HB, Hougaard P, Lynggaard H i wsp. Parent and health professional perspectives in the management of adolescents with diabetes: Development of assessment instruments for international studies. *Qual Life Res*, 2006; 15: 1033–42.
4. Watson LR. The First Year Inventory: Retrospective Parent Responses to a Questionnaire Designed to Identify One-Year-Olds at Risk for Autism. *J Autism Dev Disord*, 2007; 37(1): 49–61.
5. Hambleton RK, Patsula L. Increasing the validity of adapted tests: myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *J Appl Test Technol*, 1999; 1: 1–12.
6. Robbins AM, Renshaw JJ, Berry SW. Evaluating meaningful auditory integration in profoundly hearing impaired children. *Am J Otol* 1991;12: 144–50.
7. Ching TY, Hill M. The Parents' Evaluation of Aural/Oral Performance of Children (PEACH) scale: normative data. *J Am Acad Audiol*, 2007; 18(3): 220–35.
8. Anderson K. Early Listening Function (ELF) instrument for infants and toddlers with hearing loss. 2002; available on http://www.phonak.com/com_elf_questionnaire_gb.pdf
9. Stredler-Brown A, Johnson D. Functional auditory performance indicators: An integrated approach to auditory development. 2004; available on http://www.cde.state.co.us/cdesped/download/pdf/FAPI_3-1-04g.pdf
10. Weichbold V, Tsiakpini L, Coninx F, D'Haese P. Development of a parent questionnaire for assessment of auditory behaviour of infants up to two years of age. *Laryngorhinootologie*, 2005; 84(5): 328–34.
11. Hambleton RK. The next generation of the ITC Test Translation and Adaptation Guidelines. *Eur J Psychol Asses*, 2001; (3): 164–72.
12. Hambleton RK. Guidelines for adapting educational and psychological tests: A progress report. *Eur J Psychol Asses*, 1994; 10: 229–44.

drobne uwagi. Powyższe pytania poddano dyskusji eksperckiej, po której dokonano zmian tłumaczenia 6 pozycji.

Podsumowanie

Przedstawiony proces adaptacji językowej kwestionariusza LittleEARS pokazuje, że metoda tłumaczenia zwrotnego stwarza możliwość oceny jakości tłumaczenia już we wstępnej fazie adaptacji. Jednakże samo zastosowanie tej metody nie stanowi wystarczającego dowodu na równoważność testów. Należy pamiętać, że porównanie obu wersji testu odbywa się w języku oryginalnym. Może wystąpić sytuacja (wtedy, gdy tłumacze nie przestrzegają wszystkich zasad dotyczących adaptacji testów), w której adaptacja została wykonana źle, mimo że zgodność wersji oryginalnej i przetłumaczonej zwrotnie jest bardzo duża (np. pytanie o „piłkę nożną” może mieć małe znaczenie w kulturze, dla której przygotowywany jest test, mimo że w tłumaczeniu nie budzi wątpliwości. Oznacza to, że adaptacji językowej niejednokrotnie nie można oddzielić od kontekstu kulturowego). Kolejne niebezpieczeństwo dotyczy użycia nieodpowiednich form gramatycznych i niepoprawnej pisowni, które mogą zostać „poprawione” przy tłumaczeniu zwrotnym (np. brak strony biernej w niektórych językach może powodować użycie nieprawidłowych form gramatycznych w języku docelowym). Adaptowany test, po zakończeniu procesu tłumaczenia, musi zostać poddany ocenie ekspertów w celu wykrycia kwestii, które zostały przeoczone przez tłumaczy [20,21].

Wnioski

Wyniki oceny tłumaczenia kwestionariusza LittleEARS przeprowadzonej przez zespół ekspertów potwierdzają jej wysoką jakość oraz zgodność wersji oryginalnej i polskiej.

Przygotowana polska wersja językowa kwestionariusza LittleEARS przed wprowadzeniem do praktyki klinicznej zostanie poddana walidacji w celu dokonania charakterystyki właściwości psychometrycznych testu.

-
13. Behling O, Law KS. *Translating questionnaires and other research instruments*. Thousand Oaks, California, Sage Publications; 2000.
 14. Bracken BA, Barona A. State of art procedures for translating, validating and using psychoeducational tests in cross-cultural assessment. *School Psychol Int*, 1991; 12: 119–32.
 15. Byrne BM, Shavelson RJ, Muthen B. Testing for the equivalence of factor covariance and mean structures: The issue of partial measurement invariance. *Psychol Bull*, 1989; 105: 456–66.
 16. Geisinger KF. Cross-cultural normative assessment: Translation and adaptation issues influencing the normative interpretation of assessment instruments. *Psychol Asses*, 1994; 6: 304–12.
 17. Obrycka A, Padilla JL, Pankowska A, Lorens A, Skarzyński H. Production and evaluation of a Polish version of the LittlEars questionnaire for the assessment of auditory development in infants. *Int J Pediatr Otorhinolaryngol*, 2009; 73(7): 1035–42.
 18. Obrycka A, Pankowska A, Lorens A, Skarzynski H, Padilla JL. Translation of the LittlEARS Questionnaire into Polish. *Cochlear Impl Int.*, 2010; 11(1): 340–45.
 19. Vijver (van) FJR, Hambleton RK. Translating tests: Some practical guidelines. *Eur Psychol*, 1996; 1: 89–99.
 20. Sireci SG, Allalouf A. Apprising item equivalence across multiple languages and cultures. *Lang Testing*, 2003; 20(2): 148–66.
 21. Watkins D. The role of confirmatory factor analysis in cross-cultural research. *Int J Psychol*, 1989; 24: 685–701.